PENCEREMDEN

AHMET HİKMET MÜFTÜOĞLU'NUN RESİMLİ GAZETE YAZILARI

HAZIRLAYAN
TURGAY ANAR

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1914
EDEBÎ ESERLER: 974

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-445-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Son Okuma: Şaban Özdemir

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: İMAK OFSET BASIM YAYIN SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Akçaburgaz Mah. 137. Sok.No: 12 Esenyurt / İstanbul / TÜRKİYE
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul- 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu:
İstanbul, 3 Haziran 1870 - İstanbul, 19 Mayıs 1927 Öykücü, şair, yazar.

Sezaizade Abdülhakim Hikmet, Alpaslan, Yavuz adlarını da kullanmıştır. Dedeleri uzun süre müftülük yaptığından dolayı Müftizade lakabıyla anılan ve aslen Moralı olan bir aileye mensuptur. Yedi yaşında kaybettiği babası Yahya Sezai Bey tasavvufla ilgilenen ve şiir yazan divan sahibi bir kişidir. Babasının ölümü üzerine ağabeyi Refik Bey'in himayesinde yetişen Ahmet Hikmet, ilköğrenimini Dökmeciler'deki mahalle mektebinde gördükten sonra, Aksaray'daki Mahmudiye Vakıf Rüştiyesi ve Soğukçeşme Askeri Rüştiyesine devam etti. Daha sonra ağabeyinin kayınbiraderi olan Tevfik Fikret'le tanışacağı Galatasaray Sultanisine girdi. Buradan mezun olduktan (1888) sonra Hariciye Nezaretinde görev aldı; Pire, Marsilya, Poti ve Kerç konsolosluklarında çeşitli görevlerde bulundu.

1896'da İstanbul'a döndükten sonra Umur-ı Şehbenderi Kalemi serhalifeliğine tayin edildi. Suat Hanım'la evlendi. Hariciye Nezaretindeki görevini Galatasaray Sultanisindeki Türkçe ve edebiyat hocalığıyla beraber yürüttü. 1908'de Hariciyedeki görevinden alınarak Umur-ı Ticariye Umum Müdürlüğüne getirildi; yine ek olarak Darülfünunda Fransız ve Alman edebiyatı tarihi ve estetik dersleri verdi. 1912'de Peşte Başkonsolosluğuna atandı. Bu görevi Mütareke Döneminde Peşte Başkonsolosluğunun kaldırılmasına kadar yürüttü (1918). 1920'de savaş gereçleri ile ilgili bir komisyon başkanı olarak Peşte, Viyana ve Berlin'e gönderildi. Eşi Suat Hanım'ın vefatı üzerine İstanbul'a döndü (1922); bir süre sonra Nerime Hanım'la evlendi. Her iki eşinden de çocuğu olmamıştır. Halife Abdülmecit Efendi'nin başmabeyinciliğine (1924), Ankara'da Hariciye Vekâleti umur-ı şehbenderiye ve ticariye genel müdürlüğüne (1926), bir süre sonra da Hariciye Vekaleti müsteşarlığına getirildi. Hastalığından dolayı bu görevinden istifa ederek İstanbul'a döndü. Anadolu- Bağdat demir yolları idare meclisi üyeliği görevini yürütürken, uzun süre tedavi gördüğü kanser hastalığından kurtulamayarak vefat etti. Maçka Mezarlığında gömülüdür.

1908'den sonra Türkçülük ve Yeni Lisan düşüncesini benimseyen Ahmet Hikmet; Türk Derneği, Türk Yurdu ve Türk Ocağı'nın kurucu üyeleri arasında yer alarak Türk Derneği, Türk Yurdu dergilerinde ve İkdam'da yazılar ve öyküler yayımlamıştır. İçinde, yalnızca ulusal fikirleri yayma amacıyla yazdığı öykülerin yer aldığı Çağlayanlar bu dönemin ürünüdür.
(Ahmet Hikmet'e dair bu bilgiler, TDV İslâm Ansiklopedisi'nden iktibas edilmiştir.)

Turgay Anar:
İstanbul'da, Üsküdar'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu (2001). Marmara Üniversitesi'nde yüksek lisansını (2004), İstanbul Üniversitesi'nde "Yeni Türk Edebiyatında Edebiyat Mahfilleri" çalışmasıyla doktorasını tamamladı (2011). Doktora sonrasını araştırmalarını Amerika'da, *University of Wisconsin-Madison*'da yaptı (2014-2015).

Eserlerinden bazıları: *Mekândan Taşan Edebiyat: Yeni Türk Edebiyatında Edebiyat Mahfilleri* (2012), *Sonsuzluğun Yüzleri: İkinci Yeni Şiirinde Görsel Sanatlar* (2015), *Viyana'dan Londra'ya: Hüseyin Kâzım'ın Viyana, Almanya, Moskova ve Londra Seyahatnameleri* (2015), *Büyülü Bir Geçmiş Zamanının İzinde: Bosnalı Ali Şevki Hoca* (2017). Âkif'in *Şehirleri: İstanbul Avrupa Yakası* (2019), *Huzur Atlası: Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur Romanını Okuma Kılavuzu* (2020). Ayrıca Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 1928-1960 arası gazete ve dergilerde yayımlanmış ama kitaplarına girmemiş yazı, röportaj ve anket yanıtlarını (*Mücevherlerin Sırrı, YKY, 2002)*, Metin Eloğlu'nun kitaplarına girmemiş şiirlerini (İbresiz *Bir Pusula,* YKY, 2007), öyküleri (İstanbullu, YKY, 2009) ve yazı, söyleşi ve soruşturma yanıtlarını (İçli Dışlı, YKY, 2009); Ülkü Tamer'in düzyazılarını derledi. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Giriş 11

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Hayatı 13
Eserleri 20
Telif 20
Tercüme 20

Resimli Gazete 21

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun
Resimli Gazete Yazıları 26
Medeniyet ve Terakki 27
Kadın, Aşk ve Evlilik 37
Türk Milliyetçiliği, Sosyal Konu ve Meseleler 44
Edebiyat, Dil, Gramer ve Sanat Bahisleri 45
Dinî Meseleler 47
Monologlar 48
Sonuç Yerine 48
Kaynaklar 51
Diğer Kaynaklar 53

Penceremden: Günümüz Türkçesi ile
Resimli Gazete Yazıları 56
Garp Medeniyetçiliği 56
Kadın Ne ile Avlanır? 59
Terakki İhtiyacı 62
Müdafaa-i Günah 65
Almanya'da Azm ü İntizam Menbaları 68
Alman Darülfünunlarında Düello 72
Re'y-i Ahali Re'y-i İlâhidir 76
Asri Hayrat 79
Teferrüç mü Tahazzün mü? 82

Şiir ve Şâir 85
Diyanet-i Hristiyaniyede Kadının Mevkii 93
Şuh Bir Kazasker 95
Âfâkî Bir Serzeniş 100
Mukaddes Kin 103
Medeniyetin Alâmeti 107
Meskenin Ruha Te'siri 111
Almanlar Nasıl Vatanperver Oldular? 114
Yedi Yüz Senelik Dinî İlmî Türk Kadın
Müessesesi 118
Kur'an-ı Kerim Tercümesi Münasebetiyle 121
Cemiyet-i Hâzıramızda Kadınlara Karşı
Edilecek Muamele 125
Türk'ün Seciyesi 128
Çölde 132
İslâmlar Aleyhindeki Sinema Mevzu'ları 136
Türkiyat Âlimi Nasıl Yetişir? 139
Med Meselesi 142
İmtihan Meydanı 145
Bin Yıl Evvel Tayyare Kâşifi Bir Türk 148
Gerdek 150
Horozun Vaazı 153
Leylâ'ya Mektuplarım 156
Leylâ'ya Mektuplarım 159
Leylâ'ya Mektuplarım 162
Millî Spor 165
Leylâ'ya Mektuplarım 167
Leylâ'ya Mektuplarım 171
Leylâ'ya Mektuplarım 174

GİRİŞ

Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Türk edebiyatında *Haristan ve Gülistan*, *Çağlayanlar* ve *Gönül Hanım* eserleriyle tanınan bir yazardır. Onunla ilgili hemen her çalışmada bu bilgiler merkeze alınır ve bunlardan yola çıkılarak onun sanatkâr kimliğine vurgu yapılır. Müftüoğlu, sadece bir nesir yazarı değil kültür, sanat, medeniyet, tarih, felsefe, estetik gibi alanlarda dikkat çekici gözlem, fikir ve tenkitleri olan çok yönlü bir yazardır.

Onun devrin gazete ve dergilerinde kalmış edebiyat, kültür, sanat, güncel konu ve meselelerle ilgili yüz civarında yazısı bulunmaktadır. Bu yazılarda kadın, aşk ve evlilik konularıyla ilgili tekliflerini, ince nüktelerini, kadın ruhunun özelliklerini; Türklerin kültür, sanat ve hayatları ile ilgili bilgileri okuyabiliriz. Edebiyat bahisleri, moda, Osmanlı Türkçesinin ıslahı da Müftüoğlu'nun genel olarak yazılarında ele aldığı konular olarak karşımıza çıkar.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu, 1924-1925 yıllarında *Resimli Gazete*'de "Penceremden" üst başlığıyla otuz yedi yazı yazmıştır. Elinizdeki çalışma, onun bu gezetedeki yazılarına odaklanmaktadır. Yazılardan bazıları, genç Türkiye Cumhuriyetinin uğraştığı ve çözmeye çalıştığı meselelerle de doğrudan alakalıdır. Onun bu türden yazılarını okurken bir yandan tecrübeli bir devlet adamı olmasının verdiği, meselelere geniş bir penceren bakabilme ufkuna, diğer yandan da meşhur bir edebiyatçı ve entelektüel olarak meseleleri kavrama ve anlatma biçimine dikkat etmek gereklidir. Bu yazıların günümüz okurlarının ilgisine sunulması da onun bir sanatkâr ve entelektüel olarak portresinin aydınlanmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca bir nesir yazarı olarak onu

tanıyan okurlara onun farklı bir cephesini, bir entelektüel olarak portresinin önemli bir kısmına da açılan bir pencere olabilir. Çalışmanın temel gayesi de zaten budur.

Eserin hazırlanması sırasında yazıların diline hiçbir şekilde müdahalede edilmemiştir. Bazı kelimeler devrin imlası gereği farklı şekillerde yazılabildiğinden bu türden kelimeleri günümüz imlasında kullanıldığı şekliyle verdim. Metinlerde yabancı dildeki özel isimlerin, sehven yazılmış kelime ve ifadelerin doğrularını yazdım. Bu durumda da metne açıklayıcı dipnotlar ekledim. Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun yazdığı bu otuz yedi yazıyı, günümüz harfleriyle kitabın sonunda kronolojik bir sıra ile de verdim. İsteyen okurlar bu sayede yazıların bütününü görme imkânına sahip olabilecektir.

Eserin bu ikinci baskısında, ilk baskıda gözden kaçan imla hataları düzeltilmiş, okumayı kolaylaştırmak için de günümüzde kullanılmayan kelime ve tamlamaların anlamları verilmiştir.

Çalışmanın hazırlanmasındaki yardımları için Prof. Dr. Bilgin Aydın, İbrahim Öztürkçü, Tahsin Yıldırım, Ömer Hakan Özalp, Şaban Özdemir Beyefendilere şükranlarımı sunarım.

AHMET HİKMET MÜFTÜOĞLU'NUN HAYATI

Moralı "köklü" bir aileye mensup olan Ahmet Hikmet, pek çok kimse tarafından onun soyadı sanılan ama aslında öyle olmayan "Müftüoğlu" lakabını kullanmıştır. Onun bu lakabı, atalarının yaşadığı "Koren, Trapoliçe ve Moton" havalisinde cedlerinin "müftü" olmalarıyla ilgilidir.[1] Moralı Müftüzâde Hâfız Hacı Ahmed ve onun oğlu olan Hafız Abdülhalim Efendi, Osmanlı Devleti tarafından Mora'da müftü olarak görevlidirler. Ahmet Hikmet'in iki dedesi de bu lakabı hak eden vatanperver müftülerdir.[2] Hafız Abdülhalim Efendi'nin 1821 yılında Mora'nın Yunanlılar tarafından işgali sırasında halkı silahlandırarak Trapoliçe'yi savunmak istemesi feci şekilde öldürülmesine neden olur. Yunanlılar, yaralı halde yakaladıkları Hafız Abdülhalim Efendi'yi gaz ve reçineye bulayıp yakmak suretiyle şehit ederler.[3] Bu elim hadise neticesinde aile İstanbul'a göç etme kararı alır. Fethi Tevetoğlu'nun verdiği bilgiye göre Müftüoğulları, ailenin bir nevi hamisi olarak düşünülebilecek Abdurrahman Sami Paşa'dan İstanbul'da destek görür.[4] Sami Paşa, uzak akrabası ve Ahmet Hikmet'in babası olan Yahya Sezai Efendi'yi bir "hami" gibi korur, kollar ve

---

1 Fethi Tevetoğlu, *Büyük Türkçü Müftüoğlu Ahmed Hikmet,* MEB, Ankara, 1981, s.10.

2 Tevetoğlu, *"a.y."* Ayrıca bk. Fevziye Abdullah Tansel, "Ahmed Hikmet Müftüoğlu, Hayatı ve Sanatı", *Türkiyat Mecmuası*, c.IX, nr.2, s.2.

3 Tevetoğlu, *"a.y."*

4 Tevetoğlu, *"a.g.e."*, s.12.

RESİMLİ GAZETE

Süreli yayınlar, devrin okurları için çok önemli iletişim araçlarıdır. Okurlar farklı konu ve konulara, bilgi ve fikirlere devrin imkânları nisbetinde bu süreli yayınlar vasıtası ile kolayca ulaşabilirler. Süreli yayınların Osmanlı'nın son devirlerindeki çıkış serüvenlerine baktığımız zaman bu yayın faaliyetlerinde halkı "aydınlatma" ve "bilgilendirme" gayesi dikkatleri çeker. Bu faaliyetleri başlatan devlet aygıtı olmuştur. Devletin resmi bir gazete çıkarma amacı, içte halkı devletin işleyişi hakkında ve çıkarılan kanun ve yönetmelikler konusunda bilgilendirmek, dışta ise kendisine yönelebilecek olumsuz kamuoyunun etkisini izale etmektir.[32] İlk özel teşebbüsün çıkardığı süreli yayınlarda artık gazete ve dergiler ciddi anlamda "halka doğru" ve "halk için" şiarına uygun yayınlar yapmaya başlarlar. Bu yüzden İbrahim Şinasi, neşrettiği Tercümân-ı Ahval gazetesinde bir "mukaddime" yazarak bu faaliyetinin gayesini açıklar. Bu mukaddime aslında Şinasi neslinin süreli yayınlara hangi gayeyle baktığını gösteren bir metin olması yönüyle de çok önemlidir.

Resimli Gazete, yayın hayatına 8 Eylül 1339 (8 Eylül 1923) tarihinde başlamıştır. İlk iki sayısı kısa bir süre için-

---

[32] Gazetecilik faaliyetleri için bk. Ali Budak, *Batılılaşma ve Türk Edebiyatı: Lale Devri'den Tanzimata Yenileşme*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2.bsk., İstanbul, 2013, s.355-409. Gazetecilik tarihi için bk. Tahsin Yıldırım, "Türk Gazetecilik Tarihi Üzerine Bir Deneme-I/II", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, nr.1-2, Ocak Haziran 2009/ Temmuz- Aralık 2009, s.255-288; 285-324.

AHMET HİKMET MÜFTÜOĞLU'NUN RESİMLİ GAZETE YAZILARI

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun süreli yayınlarda birçok yazısı neşredilmiştir. Bu yazılar sadece edebiyat ile ilgili değildir. Onun kültür, sanat ve edebiyat ile olan yakın ilgisi erken yaşlarda başlamıştır. Bu özellik sayesinde erken yaşlarda eserlerini yayımlatmak imkânını bulabilmiştir. Sanat ve edebiyata olan ilgisi, kendi kişisel özellikleri ile kaliteli eğitimi birleşmiş, hocalarının yardımı, ailesinin özeni ve kültür seviyesi yüksek bir muhitte yaşamış olması Müftüoğlu'nun sanatkâr yönünün olgunlaşmasını sağlamıştır. Devlet kademesindeki görevleri esnasında Avrupa ülkelerindeki farklı kültür ve medeniyet çevrelerinde uzun yıllar yaşaması da onun sanatkâr yönünü oluşturmuştur.

Müftüoğlu'nun tercümelerini hariç tutarsak yayınlanan ilk nesir eseri, *Paydâr* dergisinin ikinci sayısında neşredilmiş olan "Bir Müteverrimin Ormana Son Vedâı" başlıklı mensûresidir.[38] Bu yazı Kasım 1887 yılında neşredildiğinde Müftüoğlu henüz 17 yaşındadır. *Paydâr* dergisinden sonra ve *Resimli Gazete*'de yazmaya başlamadan önce, devrin kültür, sanat ve edebiyat açısından değerli kabul edilen *Mirsad, Servet-i Fünûn, Hazine-i Fünûn, İkdam, Malumat, Resimli Kitab, Mehasin, Dersaâdet, Türk Derneği, Türk Yurdu, Hak, İnci, Edebiyât-ı Umumiye Mecmuası, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, Yeni Mecmua, Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası, Tasvir-i Efkâr, Alemdar, Yeni Şafak, Yeni İnci, Tevhid-i*

[38] Sezâi-zâde Abdulhakîm Hikmet, "Bir Müteverrimin Ormana Son Vedâı", *Paydâr*, nr.2, 1 Rebîulevvel 1305, s.9-10.

Efkâr, Vakit, Mahfel, Millî Mecmua, Süs Mecmuası'nda[39] yazı, şiir, anket ve röportaj cevapları neşredilmiştir.

Müftüoğlu'nun düzenli bir biçimde yazı neşrettiği *Resimli Gazete*'deki yazılarını aşağıdaki gibi alt başlıklar altında incelemek konunun daha kolay anlaşılmasını da sağlayacaktır. Bu yazılar kendi içinde şöyle sınıflandırılabilir:

I. Medeniyet ve Terakki
II. Kadın, Aşk ve Evlilik
III. Türk Milliyetçiliği, Sosyal Konu ve Meseleler
IV. Edebiyat, Dil, Gramer ve Sanat Bahisleri
V. Dini Meseleler
VI. Monologlar

Medeniyet ve Terakki

Latince "poli", "policé", "politesse", "civilisé", "civiliser", "civilité", "civilis", "courtoise" şeklinde öncüllere sahip olan "civilisation"dan türetilen medeniyet kelimesi, Batı toplumlarında "şehirleşme, sosyal gelişme, gelişme periyodu, kolektif olarak şehirleşme"[40] gibi anlamlar kazanmıştır.[41] Medeniyet kelimesinin Osmanlı toplumunda ilk defa kullanılmaya başlandığı tarih, on dokuzuncu yüzyılın ortalarıdır. Tanzimat aydınlarının Arapça bir kökten Türk-

---

39 A. H. Müftüoğlu'nun nesir, şiir ve anket, röportaj cevaplarının neşredildiği bu yayınlarla ilgili ayrıntılı bilgiler Ahmet Tetik'in doktora tezinin bibliyografya bölümünde yer almaktadır. Detaylı bilgi almak için bk. Tetik, "*a.g.e.*", s.239-243.

40 Prof. Dr. Cahit Baltacı, *İslam Medeniyeti Tarihi*, Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 2007, s.24.

41 Medeniyetin kökeni ve Osmanlı'da ne zaman ve nasıl kullanılmaya başladığına dikkatleri çeken bu paragraf, daha önce "Mehmet Âkif Ersoy'un Safahat'ta Medeniyet Kavramına Bakışı ve Batı Medeniyetine Yönelttiği Eleştiriler" başlığıyla neşredilen makalemden kısaltılarak alınmıştır. Detaylı bilgi için bk. Turgay Anar, "Mehmet Âkif Ersoy'un Safahat'ta Medeniyet Kavramına Bakışı ve Batı Medeniyetine Yönelttiği Eleştiriler", *JASSS*, v.6, İssue:2, February 2013, s.47-61.

PENCEREMDEN: GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ İLE RESİMLİ GAZETE YAZILARI

Garp Medeniyetçiliği[91]

Bir müddetten beri vatanımızın akıl hocalığı kürsüsünden milletimize ders-i irfan veren mebuslarımızın, muallimlerimizin, gazetecilerimizin dudaklarının arasında, kalemlerinin ucunda dolaşan "Garp medeniyetçiliği, Avrupa medeniyetçiliği" gibi tabirlerin, medlûllün-bihlerini (onunla işaret edilen manaları) bir türlü anlayamıyorum.

"Medeniyet" tarif-i malumiyle "umûmî refahı temin" demektir. "Refah" mefhumunda ise servet, emniyet, sıhhat ve suhulet-i ma'işet (geçim kolaylığı) mânaları mündemiçtir (içkindir). Bu menfaatlerin dördü bir araya gelince "selâmet-i umûmiye" temin edilmiş olur: İşte medeniyet !...

Umûmî selâmetin temini, daha doğrusu, bir ülkede "nimet-i medeniyet"in istikrârı evvel-emirde terbiye-i milliye ile saniyen sa'y-i millî ile kâbildir. Terbiye-i milliyenin Garbı, Cenubu cihât-ı erbaası (dört tarafı) yoktur. Bu terbiyenin menba'larını bir milletin siyasî tarihinden daha uzaklarda, milliyetinin, diyanetinin menşe'lerinde aramak lâzımdır. Kable't-tarih (tarih öncesi) bir zamana kadar uzanan eski bir kavmin terbiyesinin esaslarını da öyle gerilerde aramakla beraber o milletin asırlardan beri mensup olduğu dinin, itikadâtının o esaslara şiddet-i tesirini de tedkik etmelidir. Anadolu'nun Sünnî Türkleriyle

---

[91] Müftüoğlu Ahmet Hikmet, "Garb Medeniyetçiliği", *Resimli Gazete,* y.1, nr. 38, 24 Mayıs 1340, s. 2-3.

İran'daki Şiî Türklerin, Kırım'daki Karaim denilen Musevî Türkleriyle, Asya-yı Çinî'de elyevm bekayesi (devam eden) mevcut Şamanî Türklerin terbiye-i ırkıye ve esasiyeleri baki kalmakla beraber mensup oldukları dinlerin bu akvâmın etvâr ü ahlâkının ihtilâfında ne derece bâriz bir âmil olduğu pek kolay anlaşılır. Bu iki tesir altında kalan millî terbiyenin Avrupalılaşması, Garplılaşması o milletin tahvil-i tâbi'iyet eylemesi (uyruğunu değiştirmesi) veya terk-i diyar ve tebdil-i din etmesi gibi mâhî-yi enaiyyet (benliği yok eden) mahall-i hüvviyet muzır (zararlı) bir tasaddîdir (teşebbüstür). Terbiye-i milliyeden sonra medeniyetin ikinci rüknü (en güçlü yönü) de "sa'y-i milli"dir. Bunun garplılaşmasını istemekten mantıkî bir manâ çıkarmak gayet güçtür. Bir millet terakkiyatına hâdim olacak (hizmet edecek) mehâsini (güzel eserleri) nerede bulursa oradan alır. Garb coğrafî bir tâbirdir. Memlekette en iyi ipekböceği yetiştirmek tarzını, çini evâni (eşyaları) imâli usûlünü ben İngiltere'den değil, aksa-yı Şark'dan, Japonya'dan, Çin'den alamaz mıyım? Astargan[92] derilerini terbiye etmek tarzını Buhara dericilerinden öğrenemez miyim? O hâlde neden mutlaka Garplılaşmak !...

Bir de Garp nedir? Bize nisbet Avrupanın garbında birçok hükûmetler, milletler mevcutturlar. Garplılaşmak arzusundan ne murad ediyoruz? İngilizler(i) mi, Fransızlar(ı) mı, İspanyollar(ı) ve Almanlar(ı)[93] mı taklid etmek istiyoruz? Hâlbuki bunlar hadd-i zâtında başka başka kavimlerdir. Bunların medeniyeti tarz-ı telâkkileri (anlayış tarzları), hatta fünûnu tarz-ı tatbikleri ayrı ayrıdır. Bugün tababette (tıp ilminde) Alman veya Fransız tarz-ı tedavisi beynindeki

---

92 Adını, Hazar Denizi kıyısındaki önemli bir ticaret merkezi ve limanı olan, Tatar ve Kazakların yoğun bir şekilde yaşadığı Astrahan şehrinden alan kaliteli bir deri çeşidi.

93 Metinde bu ekler yanlış yazılmıştır. Bu yüzden parantez içindeki harfler tarafımızca metne eklenmiştir.

(arasındaki) fark kâbil-i inkâr mıdır? Bugün ayrı ayrı bir İngiliz medeniyeti, bir Fransız medeniyeti yok mudur? Bir İngiliz'in tarz-ı hayatı, tarz-ı tefekkürü, tarz-ı maişeti bir İspanyol'a benzer mi? Muhtelif milletlerin, medeniyetlerinin farklarını zikre ne hacet? Aynı ırktan olan Almanya Almanları ile Avusturya ve İsviçre Almanları arasında medeniyeti tarz-ı telakki nokta-i nazarından fark yok mudur? Fransa'nın Fransızları ile Belçika Fransızlarını beraber tutmak mümkün müdür? "Garplılaşınız!" diye millete öğüt veren ukalâmız (akıllı insanlarımız) bizi Garbın hangi medeniyetine doğru sevk etmek istiyorlar. Farz ediniz ki dört beş evlada mâlik olan bir peder çocuklarının birini ikmâl-i tahsil için İngiltere'ye diğerlerini Fransa'ya, Almanya'ya, İtalya'ya, İspanya'ya gönderdi. Bunların avdetlerinde (dönüşlerinde) o ailede artık bir vahdet-i his (his birliği), bir vahdet-i zihniyet (düşünce birliği) kalır mı?

Türkler gibi metin ve kökleşmiş bir terbiye-i milliyeye, bir usûl-ı mimarîye, bir usûl-ı tıbâhata (aşçılık usulüne), bir tarih-i şerefe mâlik olan büyük bir millete "Garplılaşınız" demek doğru mudur? Muvâfık-ı hamiyet, muvafık-ı siyaset midir? Bir Türk terakkiyatına (ilerlemesine), medeniyet-i milliyesine, inkişâf-ı zihniyesine yarayacak fevâidi (faydaları) nerede bulursa oradan alır, onun için Şark ve Garp, cihet ve mesafe mutasavver (tasarlamak) değildir.

Japonya Garplılaşmadı. Japonya terakki etti. İspanya Şimalleşmedi. İspanya terakki etti. Türklerin de metin dinleri, kökleşmiş millî medeniyetleri sayesinde Garplılaşmaya ihtiyaçları yoktur. Onlar yalnız terakki ve kesb-i intizâm etmek (düzen kazanmak) isterler. Bu da taklid ile değil tahkik ile (doğruluğunu araştırmakla) kâbildir. Dörtyol ağzına kösemensiz koyun sürüsü gibi milleti dağıtmağa ne lüzum var? Türk, haiz olduğu medeniyet-i milliyesini, her vakur ve eski millet gibi bizatihi terakki ettirmelidir. İşte o kadar.

Kadın Ne ile Avlanır?[94]

Bundan otuz yıl evvel, felek beni, Kafkasya'nın yeşil bir köyüne, Poti'ye atmış idi. Genç idim hülya-perest idim. Teşrin-i evvel (Ekim ayının) iptidalarında (başlarında) bir Avusturya vapuru beni Kafkasya sahillerine iletiriken güverteden Karadeniz'in beyaz köpüklerine gözlerim dalarak "Kafkasya! Kafkasya!" diye yüksek beyaz bulutlar arasında koşuşan, gülüşen Çerkessaraylılar görür, uzak yeşil ormanlar içinde mermer saraylar sezerdim. Bu saray ve saraylı hülyaları ile kendimi bir sabah Poti'nin bir katlı ve üç odalı bir evinde buldum. Arandım, bakındım… Ne saray vardı, ne saraylı… Yegâne dostum Dalmaçyalı Hireliç isminde bir ihtiyar idi. Bu zat ticaretle meşgul, çok gezmiş, çokbilmiş, hoşsohbet, hoş-hilkat bir ehl-i dil idi. Pek az olan resmî meşguliyetten kurtulur kurtulmaz Mösyö Hireliç ile buluşur ve köyün menekşeli manolya ormanlarında dağ çileği yemeğe çıkardık.

Bir gün Mösyö Hireliç bana Tiflis'e kadar birkaç gün için seyahat teklifinde bulundu. O zaman Poti ile Tiflis arasını şimendifer on iki saatte kat'ederdi. Kompartımanda yalnız idik. Hireliç'in gençlik sevda hikâyeleri tükenmiş idi. Ellerimize bir kitap aldık. Okurken uyumaya veya uyurken okumaya başladık. Trenimiz "Kutais"[95] mevkiine vâsıl olmuştu (ulaşmıştı). Âlem-i imkânın en güzel bir tesadüfi eseri olarak kompartımanımıza cihanın belki en güzel kadını giriverdi ve karşımıza oturuverdi. Yalnızlık karanlığından bezen bizler için bir nur-ı yezdan (cenabı Allahın nuru), ilahi bir ihsan idi. Bu nimetin şükrünü eda farz oldu hemen ikimiz de sözleşmiş gibi, boyunbağımızı, bıyıklarımızı, saçlarımızı düzeltmeye, yakalarımızı ellerimizle süpürmeye, kendimize düzen vermeye hülâsa

---

94 Müftüoğlu Ahmet Hikmet, "Kadın Ne ile Avlanır?", *Resimli Gazete*, y.1, nr. 39, 31 Mayıs 1340, s. 2.

95 Günümüzde Kutaisi ismiyle bilinen, Gürcistan'ın ikinci büyük kenti.

bu ihsân-ı ilâhiye lâyık görünmek için yüreğimizle beraber çırpınmaya başladık. Hireliç dedi ki :

— İşte bir Gürcü güzeli: Mutlaka lâkırdı edip ahbap olmalıyız. Biletinden anladım: O da bizim gibi Tiflis'e gidiyor.

— Aman Mösyö Hireliç!

Ben ne Rusça, ne Gürcüce biliyordum. Bütün ümidim ihtiyar Dalmaçyalı'da idi. Beş on dakika geçti. İhtiyar usulca öksürdü.

— "Madam, pardon madmazel" dedi, size vagonun havası sıcak geliyorsa pencereyi açalım.

Kadın başını okumakta olduğu kitaptan kaldırmadı. Yalnız "Ne isterseniz yapınız," tavrıyla omuzlarını kaldırıp indirdi. Dostumun yüzüne baktım. Ümitsizlikle dudaklarını ısırdı. Muhibbim (Dostum) tam dört saat bu sarı saçlı, semavî gözlü, ser-bülend ve şeh-levend, pembe, beyaz, rakik (ince) ve narin Gürcü dilberiyle akd-i ülfet (muhabbet etmek) için bütün vasıtalara müracaat etti.

Beş on kelimesini anladığım Rusça lisanında bana nükteli hikâyeler anlattı. Ben kafamı salladım. O güldükçe güldüm. Fransızca mazmunlar, Gürcüce şiirler söyledi. Güzel yol arkadaşımıza çikolatalar, bonbonlar ikram etti. Mukabilinde bizi hep redd-i sükût karşıladı. Saatler, ömürler geçiyor. Kadın dudağını değil gözkapağını bile kıpırdatmıyordu. Me'yus ve meftur (ümitsiz) idik.

Refikim (yol arkadaşım) Hireliç birdenbire yerinden kalktı. Rafta duran küçük bavulunu alıp bir lâhza (an) için dışarı çıktı, geldi oturdu. Arkasına götürdüğü iki eliyle bir iki dakika meşgul oldu. Dostumun sağ eline dikkat ettim. Parmaklarına taktığı tek taşlı iki elmas yüzük çayır kuşlarının ayna tuzağı gibi parıl parıl yanıyordu. Beş dakika geçmeden Gürcü güzeli mendilini düşürmesiyle beraber ikimiz de taklak ile secde arasında mudhik (komik) bir tavırla küçücük, incecik mendili birer ucundan tutarak karşı-